

YEDİKITA

AYLIK TARİH VE KÜLTÜR DERGİSİ
ŞUBAT 2021 - SAYI 150

YAYINCI
ÇAMLICA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi AHMET TEMİZ
Yayın Yönetmeni (Sorumlu) KEMAL ERKAN
Yayın Editörü VEYSEL SEKMEN
Editörler R. KEMAL SUBAŞI
EMRE BOYACI
Dijital İçerik Editörü TUNAHAN KANICI
Yayın Danışmanları SELMAN SOYDEMİR
İBRAHİM COŞKUN
Tasarım SÜLEYMAN KÖKLÜ
Kurumsal İletişim İSMAIL GÜR - KEMAL AYDIN
MURAT SAFRAN
Web AURORA BİLİŞİM
Hukuk Müşaviri Av. ALİ ÇAVUŞOĞLU

KÜTÜPHANE VE ARŞİV

Çamlıca Araştırma Kütüphanesi
www.camlicallibrary.org

YÖNETİM YERİ

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad. No 54
Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Sertifika No 46592

REKLAM

HÜSEYİN GÜNEY
huseyin.guney@camlicabasim.com

BASKI

Çamlıca Basım Yayın

YAYIN SÜRESİ-TÜRÜ

Aylık-Yerel Süreli
ISSN 1308-5379

DOĞU AVRUPA BAYİİ

ENDER GMBH, Melatener Weg 18 - 50825 KÖLN
Tel. +49 221 690 58 90 - Fax. +49 221 690 589 29
avrupa@yedikita.com.tr

BATI AVRUPA BAYİİ

Çamlıca Kitap B.V. Bemmelseweg 67 6662 PE Elst-GLD
Holland info@camlicakitap.nl / www.camlicakitap.nl

YEDİKITA Dergisi'nin bütün yayın hakkı, Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.'ye aittir. Dergiye gönderilen yazılar, yayımlansın yahut yayımlanmasın iade edilmez. Dergimiz yazılar üzerinde gerekli müdahaleyi yapma hakkına sahiptir. Dergide çıkan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Dergide yayınlanan yazı ve reklamların her türlü sorumluluğu yazarlarına ve sahiplerine aittir.

İRTİBAT VE ABONE

0850 811 9 811
abonemerkizi@camlicabasim.com
Yazı İşleri (0212) 657 88 00 - 7103
WhatsApp Hattı 0530 285 38 04

ÇAMLICA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Ziraat Bank IBAN TR81 0001 0021 0550 7231 7750 02
Akbank IBAN TR60 0004 6011 9388 8000 0135 18

yedikita.com.tr editor@yedikita.com.tr

f i t y / yedikitadergisi

Yedikitadan...

i

nsanoğlunun tatlı lezzetlere olan sevgisi, binlerce yıl şekere olan alâkayı da had safhada tuttu. Şeker, günümüzde neredeyse her sofrada yerini alsada eskiler için kervanlarla gelen değerli bir baharat, şifa veren ilaç ve ancak zenginlerin ulaşabildiği lüks olarak kaldı. İlk defa Güneydoğu Asya'da tarımı yapılan şeker kamışı bitkisi, şeker elde etmenin tek yolu olarak görülüyordu. Hindistan'ın bereketli topraklarına yapılan akınlar, işgaller ve kervanlar yoluyla şekerin Batı'ya olan yolculuğu başladı.

Evelâ Müslümanlar, şekeri bütün Akdeniz coğrafyasına yaymayı başardılar. Doğu'dan yayılan tatlı kokular, Batılıları da buraya çekti. Şekerle ilk defa haclı seferleriyle tanışan Avrupalılar, onu üretebilmek için her yolu denediler. İspanya ve Portekiz'in önünü çektiği Coğrafi Keşifler, şeker kamışını da yeni kıtaya taşıdı. Amerika'nın verimli topraklarına uyum sağlayan şeker kamışı, milyonları etkisi altına alacak düzenin de en kârlı ürünü oldu.

Gemilerle Amerika'ya taşınan milyonlarca Afrikalı, esir olarak şeker kamışı tarlalarında çalıştırıldı. Esir ticareti o kadar kârlı bir işti ki zenginliğe giden en kolay yol olarak görülüyordu. Avrupalı devletler, yıllarca bu pastadan pay alabilmek için birbirleriyle mücadele ettiler. Sömürgeciler zenginliklerine zenginlik katarken, olan Kızılderililere ve köleleştirilmiş Afrikalılara oldu.

Şeker üretimi için kullanılan yeni teknikler, Sanayi İnkılabı'nın de ön ayaklarından biri olmuştu. 19. yüzyıla gelindiğinde şeker kamışı, tahtını şeker pancarına bıraktı ve herkesin ulaşabileceği kadar ucuzladı.

Şeker, Doğu'dan çıkmıştı ama Batı'da emperyalizmin en kârlı metalarından biri hâline geldi. Şekerin tarihteki bu tatsız yolculuğunu, 150. sayımızda kapağımıza taşıdık. Nice sayılarda beraber olmak temennisi ile...

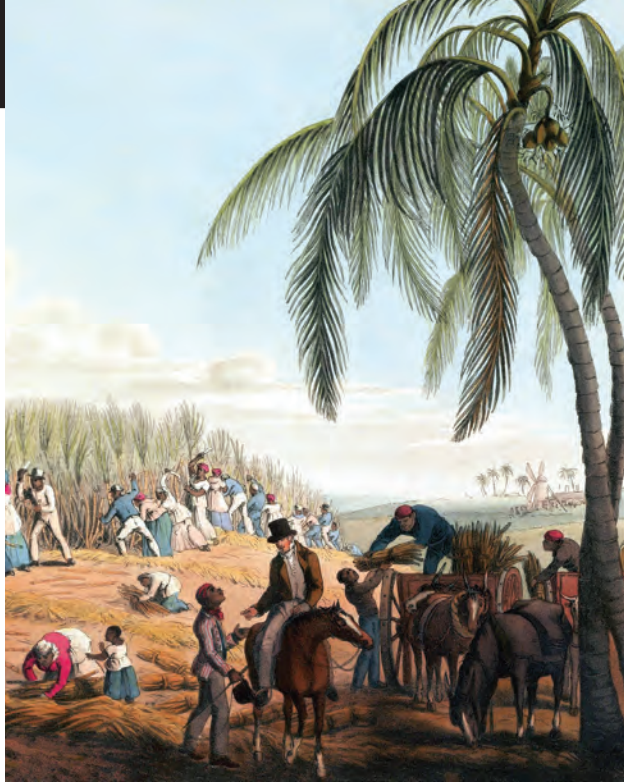
Teşrifile bereketlendiğimiz üç ayları ve mübarek Regâib Kandili'nizi tebrik eder, istifadeli okumalar dileriz.

içinde

ŞUBAT 2021
sayı

150

24-45
ŞEKERİN TATSIZ TARİHİ

EMRE BOYACI

ekiler

6
AYIN GÜNÜ
YUNUS EMRE BOZOK

8
RESİMLİ TARİH
AHMET APAYDIN

10
MALUM OLA Kİ
MEHMED ŞEVKİ

12
"YAZIHANE"
BABAM KADAR UZAĞI
GÖREN İNSAN AZDIR

14
VEFATININ
150. YILINDA
ŞEYH ŞAMİL

16
SAVAŞÇILARIN BAŞ
TACI MİĞFERLER
KAYIHAN ÇAĞLAR

46
TARİH AMBARI
MUSTAFA DEDELER

48
İSTANBUL'DA
İLK TAKSİMETRE
UYGULAMASI
RECEP KANKAL

54
İSİMDEN
MÜSEMMAYA
MEHMED BAĞ

56
İSTİKAMET AŞKINA
"TARİKAT-I
MUHAMMEDİYE"
AHMED PAK

65
BERCESTE

66
"SULTANIN
ESRARENGİZ
HAYVANLARI"
R. KEMAL SUBAŞI

72
TARİHTEKİLER
YERİN VE GÖĞÜN
BEREKETİ EKMEK
EMRE BOYACI

76
TESTGÂH
MEKÂNLAR
AHMET SARBAY

78
BULMACA
SELMAN ASLAN

Gün boyu ticaretle meşgul olan esnaf, akşam ezanından evvel tezgâhını kapatır, değerli mallarını ve parasını bedestene getirirdi. Akşam olduğunda bedestenin kapıları kapanmış, içeride sadece gece bekçileri kalmış olurdu. Böylece değerli eşyalar, paralar ve evraklar, yangından ve hırsızların şerrinden muhafaza edilmiş olurdu.

DEVİR-İ FETİHTEN BİR ÇARŞI SANDAL BEDESTENİ

Bedestenler; han, kervansaray ve arasta gibi ticaret alanlarının dışında, şehirlerin merkezlerine inşa edilen, nisbeten büyük, kâgir yapılarıdır. Şehirlerde genelde ufak ahşap dükkânlarda ticaret yapan esnafın, tüccarın ve loncalarının kıymetli malları, kasaları, değerli evrakı ve defterleri, bedesten içerisinde muhafaza edilirdi. Bedestenler aynı zamanda, mücevherlerin, değerli taşların, silahların, pahalı kumaş ve koşum takımlarının satıldığı yerlerdi.

"BABAM KADAR UZAĞI GÖREN İNSAN AZDIR..."

(İkinci Abdülhamid Han'ın Kızı)

ŞADIYE OSMANOĞLU - 1966

Yazhane

*"Babam kadar mutekid,
babam kadar munis,
babam kadar uzağı
gören ve onun kadar
yüksek vicdanlı insan
azdır. Babamın aczinden
değil, fakat tabiatındaki
mülâyemetten istifade eden
maiyetindeki bazı zevat,
onun hakkındaki asılsız
şayialara sebep oldular..."*

Hususî hayatımı birçok defalar yazmak istedim. Fakat nedense buna şimdiye kadar muvaffak olamamıştım.

Mühim devirler gördüm, geçirdim. En son, mecburî olarak yaptığım Amerika seyahati ve Kaliforniya'nın güzel güneşi, ilk defa bu yazıları yazmak ihtiyacını kalbimde uyandırdı. Orada bütün hayatım; vatanım, babam, mâzim, tatlı ve acı günler gözlerimin önünde canlandı. Amerika güneşinin latif ışınları, portakal ağaçlarının içimi dolduran renkleri, yeşil uçsuz bucaksız çimenler, ifade edilmez bir yalnızlığın içine beni itiyorlardı. Allah'ın, insanları mesud etmek için yarattığı bir tabiatın ortasına gelmiştim. Fakat ömrümün uzun ve yaşanmış bitmiş yılları, sevgileri, acıları, vefatları beni hep vatanıma, boğazın mavi sularına, onu çevreleyen o mağmum yeşilliklerine çekiyordu. Gözlerim, Kaliforniya'nın bu bambaşka saadet dolu tabiat sahnesinin üzerinde avare dolaşırken, ruhum vatanımda idi.

Memleketimden beni ayıran uzun yıllar, ömrümün büyük kısmını doldurmuştur... Ayrı düştüğüm şeylerin sevgisi, bana kendilerini bu "Hatıralar" içinde imdadıma yetiştirdi. Onları yazarken yeniden yaşadım, yalnızlığımı unuttum.

Yaşım kemâle gelmişti, ömrümün son günlerini idrak ediyordum. Fakat gurbet yollarına benimle birlikte henüz üç yaşında mini mini bir çocuk olarak düşmüş kızım, belki bu gurbetten artık kurtulamayacaktır. Benim gibi onun da bir gün ardından o büyük yalnızlığa düşmesi mukadderdir. "Hatıralarım" ona kim olduğumu, nereden geldiğimi, nerede yaşadığımı

anlamaya ve ayrı düştüğü vatanını düşünmeye ve sevmeye yardım edecektir.

Siyasî hatıralarım da vardır. Ama ben şimdilik şahıslardan bahsetmek istemiyorum; yalnız kendime ait olanları yazmakla iktifa edeceğim.

Babamın saltanatta bulunduğu devrede, hudutsuz derecede mesud ve kalbi müsterih bir genç idim... Çocukluğumdan beri sadeliği, samimiyet ve ciddiyeti çok severim. Gayet hassas ve uysal bir ruhum vardır. İzzet-i nefsim beni her yerde müdafaa eder.

Babam, gayet dindardı. Benim de hayatta esas destegim, imanım ve itikadımdır. İnsan, garib bir mahlûktur. Ona yaşama arzusunu ve ebedî saadeti veren itikadıdır. Yoksa maddî kuvvet değildir...

Kanaatim odur ki, dünyada şan, şeref, servet ve ihtişam; hepsi hayat için derin bir boşluktan, hatta fazla bir yorgunluktan ibarettir. Çünkü ne sarayda ihtişamla geçirdiğim ve ne de Selanik'te babamla

**VEFATININ
150. YILINDA**

KAFKAS KARTALI
Şeyh Samil
(1797-1871)

Şeyh Şamil, Kafkas halklarının istiklalini korumak için, bir avuç askeriyile Rus ordusuna

karşı başarılı bir harekât yürütmüştür. Yaklaşık 30 sene devam eden bu şanlı

mücadele, tarihe Kafkasların kahramanlık destanı olarak geçmiştir.

1797

Kafkas halklarının siyasi ve dini lideri Şamil, Dağıstan'ın Gimri köyünde doğdu.

1829

Şeyh Şamil'in arkadaşı Molla Muhammed lider seçildi.

1832

Molla Muhammed şehid oldu.

1834

Hamza Bey'in 19 Eylül'de şehadeti üzerine, Şeyh Şamil liderliğe geçti.

1839

4 Eylül Ahulgoh Bozgunu yaşandı.

1842

Şeyh Şamil, Çeçenistan ve Dağıstan'a hâkim oldu. Düzenli ordular kurdu.

1844

Rus General Neidhardt, İmam Şamil'e karşı başarısız olunca yerine Vlademir Gurko komutanlığa getirildi.

1853

Şeyh Şamil, Sultan Abdülmecid'e mektup yazarak Ruslara karşı birlikte mücadele çağrısı yaptı.

1854

Osmanlı Devleti, Şeyh Şamil'e Dağıstan Serdar-ı Ekremi unvanını verdi

1856

Prens Baryatinsky, Kafkas genel valisi tayin edildi ve tekrar Rus ordularının başına geçirildi. Bu tercih Şeyh Şamil'in mücadelesinde dönüm noktası oldu. Kanlı çarpışmalar yaşandı.

1859

6 Eylülde aile efradı ve yirmi adamıyla beraber teslim oldu. 10 yıl sürecek olan esaret hayatı başladı.

1869

Hacca gitmek amacıyla 31 Mayıs'ta İstanbul'a geldi. 15 Ağustos'ta Sultan Abdülaziz Han tarafından kabul edildi.

1871

Hac farızasını ifa ettikten sonra 4 Şubat'ta Medine-i Münevvere'de vefat etti ve Cennetü'l-Baki'ye defnedildi.

“

“Dinim ve vatanım uğrunda bütün çocuklarımı ve ailemi kılıçtan geçerseniz, zürriyetimi kurutsanız, en son yoldaşımı öldürseniz bile, tek başıma, son nefesimi verinceye kadar, sizinle savaşırım!”

Şeyh Şamil

“Tatlı Tuz” Şekerin Tarihî Yolculuğu

Portekizliler, İspanyollar, Fransızlar ve İngilizler, Yeni Dünya kıtasında ve okyanustaki adalarda şeker tarımına başladılar.

1800'de ilk kez Almanya'da şeker pancarından üretim başlayınca, şeker savaşları biraz da olsa duruldu.

1493'te şeker kamışı ilk olarak Kolomb tarafından Yeni Dünya'ya getirildi.

8. ila 10. yüzyıllarda Müslüman devletler zamanında, Kuzey Afrika, Sicilya, Kıbrıs, Rodos ve Endülüs'e (İspanya) götürüldü.

642'den sonra İran'ın şeker tekniği, Müslümanlara geçti.

1516'dan sonra şeker kamışının Yeni Dünya'da yetiştiği ilk yer, İspanya'ya ait Santo Domingo oldu.

19. asra kadar şeker rekabeti durmaksızın devam etti.

İPLİĞİ PAZARA ÇIKMAK

Bir kimsenin önceden bilinmeyen kötü yönlerinin ortaya çıkması, herkese karşı rezil olması manasındaki bu deyim aslında tam tersi bir manası vardır.

Eski devirlerde iplik bükme tezgâhlar, fabrikalar yokken yün ve pamuğu evlerde genç kızlar ve kadınlar eğirip bükerek ve yumak hâlinde pazarlarda satarlarmış. İpliği güzel eğirmek, her tarafını aynı incelikte yapmak, düzgün bükmek, düğümsüz,

kopuksuz yumaklamak her kızın ve her kadının yapacağı iş değilmiş. Yeni yetişen kızların ipliği pazarda beğenildi mi ve çabuk müşteri bulup satıldı mı, bir övünme vesilesi olurmuş “Ha, şu Ahmet Ağa’nın kızı Huriye mi? Onun ipliği pazara çıktı, herkes kapıştı, çok hünerli bir kızdır.” diye övgüyle söz ederlermiş. Bu tabir zamanla mana değişmesine uğrayarak tam tersi bir manada kullanılır olmuştur.

.....

SÖZÜN KARŞILIĞI

Câhız, Muhammed bin Yesir’den şu kıssayı nakleder:

İranlı bir vali, makamında meşgulken bir şair gelir ve onu yücelten şiirler okur. Hoşnut kalan vali, kâtibine dönerek 10 bin dirhem vermesini emreder. Şair, sevinçten uçacak gibidir; vali bunu görünce, 20 bin daha vermesini söyler. Şairin sevinci arttıkça vali de bahşisi artırarak, onu kendinden geçirir. Biraz sonra sakinleşen şair, bütün bu cömertliğe teşekkür edip huzurdan ayrılır.

Kâtip, valiye “40 dirheme razı olacak adama, 40 bin dirhem mi verilmesini emrediyorsunuz?” der. Vali “Gerçekten ona bir şey vereceğimi mi sandın? Ahmak olma; o şair bizi sözle sevindirdi, biz de ona sözle karşılık verdik. O bana, aslandan kuvvetli, kılıçtan keskin olduğumu söylediğinde elime bir şey geçti mi? Bizi yalnızca yalan sözle sevindirdi. Biz de kendisine yalan da olsa mükâfat verdik. Yalan, yalanın; söz de sözün karşılığıdır. Eğer işin karşılığı yalan, yalanın karşılığı para olursa, zarara girersin.” der.

ÇANTAYA TEVEKKÜL

Bir adam, İmam Ahmed bin Hanbel Hazretleri’ne “Ben Mekke-i Mükerrerme yolculuğuna azıksız çıkarak tevekkül etmiş olmak istiyorum.” dedi.

Ahmed bin Hanbel Hazretleri, “O zaman kafileden ayrı olarak tek başına yola çık.” buyurdu. Adam “Hayır, ancak onlarla gideceğim” dedi. Ahmed bin Hanbel Hazretleri “Sen, insanların çantalarına tevekkül etmişsin.” dedi.

Bir Gün

ÇARŞAMBA

چهارشنبه

Modern zamanlar bize “mesai” kavramını getirdi. Mesai sayesinde çalışmaya adanan günler ile dinlenmeye ayrılan günler birbirinden farklı artık. Bu yüzden çarşamba gününü, haftanın ortası olarak algılıyoruz. Mesainin başladığı ilk gün pazartesi, işlerin dürülüp rafa kaldırıldığı zaman ise cuma. Çarşamba da bu iş takviminin tam ortasında duran üçüncü günün ismi.

Oysa çarşamba, kelime olarak “dördüncü gün” demek. Detayı ise şöyle: Farsça bir kelime olan “çehar/çâr”, dört manasına geliyor. “Şenbe/şenbih” ise İbranicede “şabat”, Arapçada “sebt” olarak zikredilen cumartesi gününün Farsçadaki karşılığı... Şu hâlde “çehar-şenbe” cumartesiye takip eden dördüncü gün manasında kullanılıyor. Eski Türkler de çarşamba isminden evvel bugüne “törtünc” derlerdi. Bu kelimenin “dört” ile bir akrabalığı var.

Kadim takvimlerin tamamında cumartesi günü, haftanın günlerini belirleyen bir gündü. Zira İsrailoğulları “şabat” gününde çalışmıyor, dinleniyordu. Ticaret yaptığımız insanlar, bir günü dinlenmeye ayırıyorsa siz de iş yapamazsınız. Dolayısıyla civardaki bütün topluluklar cumartesiye tatil edip hafta başı olarak pazar gününü belirlediler. Pazar gününün bugün dahi Arapçada “Ehad” şeklinde zikredildiğini göz önünde bulunduralım.

Rümi : 1390	1975	Hicri : 1395
13 Şubat		14 Safer
Gün : 57		Kasım : 111
IST V.	26	IST. E.
Güneş		Güneş
6.38		12.44
Öğle		Öğle
12.27		6.32
İkinci		İkinci
15.31		9.36
Akşam		Akşam
17.56		12.00
Yatsı		Yatsı
19.26	1.31	
İmsak	İmsak	
4.57	1.06	
2 ner Ay (28)	Günün uzaması 3 dakika	
ÇARŞAMBA		
	Gün. Öğle İkinci Ak. Yatsı İm.	
ANKARA	6 23 12 12 15 17 17 41 19 11 4 43	
İZMİR	6 41 12 34 15 42 18 06 19 34 5 06	
DIYARBAKIR	5 50 11 42 14 51 17 14 18 42 4 14	
LEYLEKLERİN GELMESİ		
Bir kimsenin Allah yolunda ok atması, köle azad etmesine müadildir. (Hadis-i Şerif)		
FAZİLET TAKVİMİ		

Sonra zaman akıp gitti. Dünya, Sanayi İnkılabı'nı gördü. Sistemler değişti, çalışma hayatı başka bir hâle büründü. Ve Batı, cihana galebe çalar oldu. Batı'nın Hıristiyan toplulukları ise pazar günü kiliseye gidip dinleniyor, diğer günlerde çalışıyordu. Onların mesailerini sebebiyle haftanın ilk günü, pazardan pazartesiye kayıverdi.

Peki ya İslâmiyet?

Güzel dinimiz, gayreti mesai ile sınırlamıyor. İnancımızda çalışmak, her an ve her gün devam eden bir vecibe... Alışverişin yasaklandığı tek an ise cuma vakti. O da istirahat için değil, verimli bir ibadet için gerekli.

Dinimiz, cuma günü toplanmayı emretmiş ancak mahsus olarak dinlenmeyi emrettiği bir gün yahut zaman yok. Bu yüzden günleri isimlendirme işi halkın örfüne bırakılmış ve bu konuda bir sınırlama getirilmemiş. Ecdadımız da gün isimlerine hiç takılmadan daima işine bakmış.

Zira bütün vakitler, bütün günler, bütün anlar Cenab-ı Hakk'a yaklaşmak için birer fırsattır.